



چکیده:

گسترش روز افزون شهرها و محدود شدن بیش از پیش عرصه های سبز و بدنبال آن کاهش توان اکولوژیکی مناطق کلانشهری برای مواجهه با انواع آلودگیها از چالشهایی است که طی یک قرن اخیر توجه اندیشمندان مسایل شهری را به خود جلب کرده و برای مقابله با آن ، علاوه بر ایجاد فضاهای سبز شهری توسعه و ساماندهی فضاهای سبز منطقه ای مورد توجه قرار گرفته اند .

دره اسکو به عنوان یکی از فضاهای سبز منطقه شهری کلانشهر تبریز از اهمیت اکولوژیکی بسیار بالایی برخوردار است . این منطقه با مساحت ۴۸۰۰ هکتار، ۲ شهر و ۶ روستا را با جمعیت ۴۰۷۴۳ نفر در خود جای داده است که در دهه های اخیر با رشد جمعیت سکونتگاههای مستقر در آن و گسترش فضاهای سکونتی - فعالیتی در آن، اراضی کشاورزی و باغات بشدت در معرض تخریب واقع شده اند.

بر اساس یافته های مقاله در دوره مطالعه (۱۹۸۹-۲۰۰۲) بر تعداد جمعیت محدوده ۱۲ درصد افزوده شده است در حالیکه مساحت اراضی ساخته شده ۷۷ درصد افزایش یافته است. ادامه این روند در آینده نزدیک موجب انهدام باغات و اراضی کشاورزی منطقه شده و بزرگترین عرصه سبز منطقه شهری تبریز از بین خواهد برد. در حالیکه می توان با هدایت توسعه مراکز سکونتی و صنعتی به اراضی بایر حاشیه دره و ساماندهی اراضی کشاورزی و باغات منطقه در چارچوب یک پارک منطقه ای (در مفهومی نو) از تخریب فضاهای سبز آن ممانعت بعمل آورده و حفظ تعادل اکولوژیکی منطقه کمک کرد .

ساماندهی فضاهای سبز منطقه ای ضرورتی برای حفظ تعادل اکولوژیکی در مناطق کلانشهری (مورد مطالعه دره اسکو چای در منطقه شهری تبریز)

دکتر رسول قربانی

استادیار دانشگاه تبریز

کلمات کلیدی: فضاهای سبز منطقه ای،
گسترش سکونتگاهها، پارکهای منطقه ای ، منطقه
شهری تبریز



توان اکولوژیکی منطقه فراهم شده است. این مقاله در صدد بررسی مسئله اضمحلال این عرصه سبز و ضرورت ساماندهی آن می باشد .

۲- تجارب و راهبردهای حفاظت و ساماندهی فضاهای سبز در فرایند گسترش مناطق کلانشهری :

با اشاعه دیدگاه های زیست محیطی و شکل گیری جنبش های سبز در کشورهای توسعه یافته روشها و مدل‌های متعددی در شهرهای مختلف جهان برای گسترش فضاهای سبز ابداع و بکار گرفته شده اند که بطور مختصر به مرور آنها می پردازیم.

الف - کمربندهای سبز (Green belts): در این شیوه فضاهای سبز به صورت حلقه یا حلقه هایی پیرامون بافت قدیمی یا موجود شهر را احاطه نموده و ساخت و ساز در پیرامون شهر را محدود می نمایند، از اهداف این الگو؛ جلوگیری از انهدام زمینهای کشاورزی پیرامون شهرها، محدود کردن رشد بی رویه شهرها و هدایت آنها به سوی نقاط مورد نظر از جمله شهرک های اقماری و بهره برداری اقتصادی با بازدهی مناسب از سرمایه گذاریهایی انجام شده است (مجنونیان، ۱۳۷۴: ۴۲).

ب - کمانهای سبز (Green wedge): در این مدل شعاعهای سبز از نزدیکی مرکز شهر شروع و به طرف بیرون گسترش یافته و پیرامون شهر را احاطه می نمایند. از کمانهای سبز برای مهار رشد بی رویه شهرها و هدایت آنها در جهت های مورد نظر و جدا کردن فضاهای اصلی شهر از حومه ها شکل شماره (۱) نمونه از الگوی کمانهای سبز شهری



مقدمه:

میانگین اراضی جنگلی کشورهای جهان ۳۱ درصد و اراضی کشاورزی ۳۶ درصد است (بی. جی. هیبرد، ۱۳۷۴: ۲۱). در حالیکه این نسبت ها برای کشور ما به ترتیب ۷/۵ و ۱۱ درصد می باشد و از کل اراضی کشاورزی تنها ۶ میلیون هکتار یا ۳/۶ درصد مساحت کشور را زمین های آبی و باغات تشکیل می دهند. این مسئله زمانی اهمیت بیشتری پیدا می کند که توجه نمایم بسیاری از شهرها و روستاهای کشور در مرکز یا حاشیه اراضی کشاورزی واقع شده و با گسترش سکونتگاهها مورد تخریب قرار می گیرند. این موضوع نه فقط به انهدام بنیه های اقتصادی کشور منجر می شود بلکه بهم خوردن تعادل اکولوژیکی شهرها را نیز بدنبال دارد. برای مواجه با این پدیده؛ الگوهای مختلف شهرسازی و زیست محیطی در سطح جهانی مطرح شده است که جمله آنها می توان به طرح باغشهر ابنزرهاورد (E.Howard) و ایده باغشهر عمودی لوکوربوزیه (Le.Corbuser) اشاره کرد (شوای، ۱۳۷۵: ۲۳۹).

همچنین در موضوع الگوهای توسعه فضای سبز تجارب مختلفی در شهرهای مختلف جهان به معرض آزمایش گذاشته شده است که از جمله آنها می توان به الگوی کمربند سبز، گوههای سبز، پارکهای منطقه ای و نظایر آنها مطرح شده گشته که در مقاله به آنها اشاره خواهد شد .

دره سرسبز اسکو به عنوان یکی از تفرجگاهها و منافذ تنفسی کلانشهر تبریز نقش بسیار مهمی در تعادل اکولوژیکی منطقه تبریز دارد .

هسته اصلی این منطقه، محدوده ای به مساحت ۴۸،۰۲ کیلو متر مربع یا ۴۸۰۲،۸ هکتار می باشد که دو شهر (اسکو و خسروشهر) و شش روستا (بایرام، دیزج، باویل سفلی، باویل علیا، کلجاه و اسفنجان) در خود جای داده و با رشد روزافزون جمعیت ، عدم مدیریت بهینه توزیع جمعیت در مکانهای مناسب ، استحصال بیش از حد آبهای زیر زمینی، استقرار تدریجی کارخانجات صنعتی بزرگ و کوچک ، زمینه را برای نابودی تدریجی این عرصه سبز و کاهش



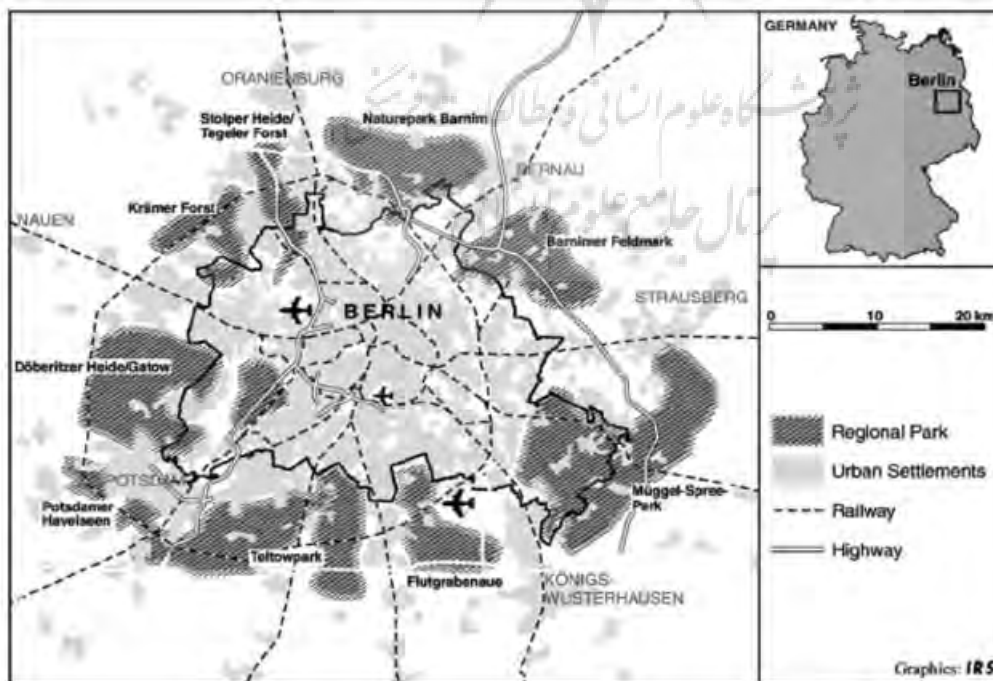
محسوب می شدند که طیف وسیعی از کاربریهای مختلف و محلهای مشخص برای توسعه مسکونی در بر می گرفتند. بعبارت دیگر در این طرح؛ پارک منطقه ای ساختاری هماهنگ از توسعه های مسکونی با ویژگیهای روستایی، طبیعت حفاظت شده، تسهیلات تفریحی و استفاده های منطقی از زمین و اراضی مشجر است (Kuhn, 2003, P21).

ه- سطح بندی سلسله مراتبی فضاهای سبز: در برنامه ریزی جامعی که برای بهبود فضای سبز پکن و آماده سازی آن برای المپیک ۲۰۰۸ انجام گرفته، برنامه سه سطحی جهت انتظام بخشی و ساماندهی فضاهای سبز تدوین شده است.

بر اساس این طرح در سطح منطقه ای؛ به ساماندهی جنگلهای طبیعی و نیمه طبیعی پیرامون شهر برای ارتقاء تعادل اکولوژیکی شهر پرداخته می شود در سطح شهری نیز شبکه ای سبز از فضاهای سبز داخل شهر به منظور محدود کردن توسعه شهر و ارتقاء کیفیت محیطی آن طراحی شده و در نهایت در سطح همسایگی؛ با گسترش و مرتبط کردن مسیرهای حاشیه رودخانه، مسیرهای سبز خیابانها،

استفاده می شود (حیدری چیا، ۱۳۷۸: ۳۰):
 ج - تمرکز غیر متمرکز در توسعه شهری (Concentrated Decentralization)
 در این راهبرد سعی می شود شهر تک مرکزی به شهر چند مرکزی بر پایه متراکم سازی فعالیتها در مراکز فرعی انتخاب شده در ارتباط با حمل و نقل و محور های توسعه تبدیل شود و اراضی کشاورزی در داخل محورها و گرههای شهری حفظ گردند (Burgess, 2000: 21). به این ترتیب، بر مبنای یک برنامه ریزی منطقه ای توسعه مجموعه های زیستی به طور متمرکز در نواحی خاصی (بیشتر اراضی بایر و کم بازده کشاورزی) صورت گرفته و اراضی کشاورزی از تهدید توسعه در امان می مانند.
 د- پارکهای منطقه ای: دپارتمان برنامه ریزی فضایی پیوسته برلین در سال ۱۹۹۸ برای ساماندهی فضای سبز این شهر حلقه ای از پارکهای منطقه ای مشتمل بر ۸ پارک هر کدام با صدها کیلومتر مربع مساحت را در اطراف برلین برنامه ریزی نمود که متفاوت از پارکهای شهری و پارک طبیعت ها بودند و بیشتر چشم اندازهای طبیعی انسانساختی

شکل شماره ۲): کمربند سبز پارکهای منطقه ای پیرامون برلین



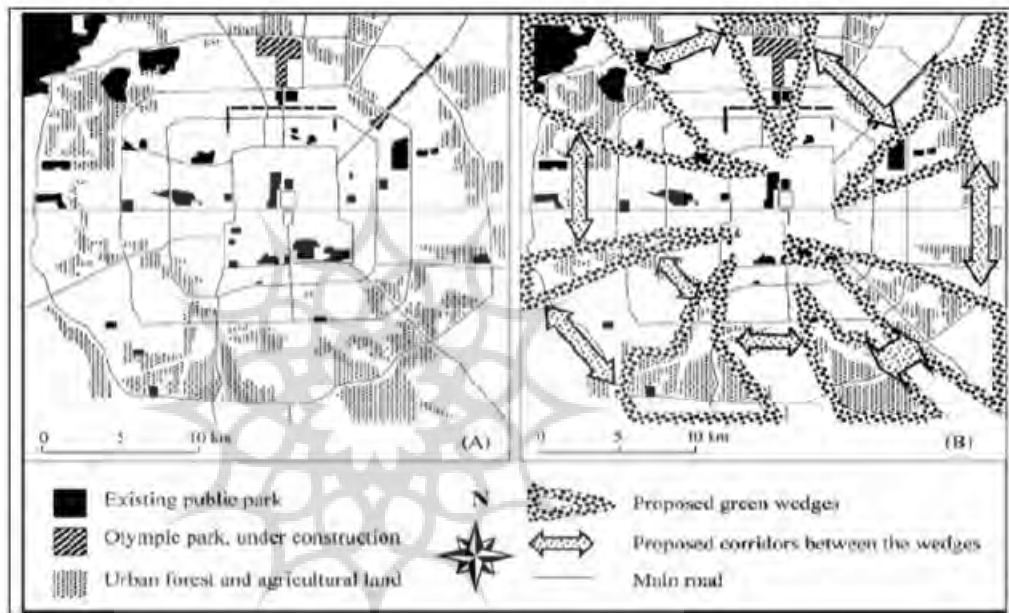


بخشی به فضاهای سبز از مفهوم ساخت سبز (Green Structure) استفاده می شود که تمامی نرم فضاها موجود در شهر اعم از فضاهای سبز منازل، مدارس، باغهای خصوصی، گورستانها، مراکز ورزشی، پارکها و نواحی جنگلی را بصورت یک سیستم به هم پیوسته مورد توجه و برنامه ریزی قرار می دهد (Chen, J, 2004, P9).

پارکها و توسعه فضای سبز عمومی در مناطق ساخته شده، فضاهای باز در همجواری ساختمانهای مسکونی توسعه یافته اند تا با ایجاد یک سیستم سه سطحی، شبکه اکولوژیکی یکپارچه ای برای توسعه پایدار شهری و ساماندهی فضاهای سبز فراهم آید (Li, 2004, P9).

در کشورهای اسکاندیناوی نیز برای انتظام

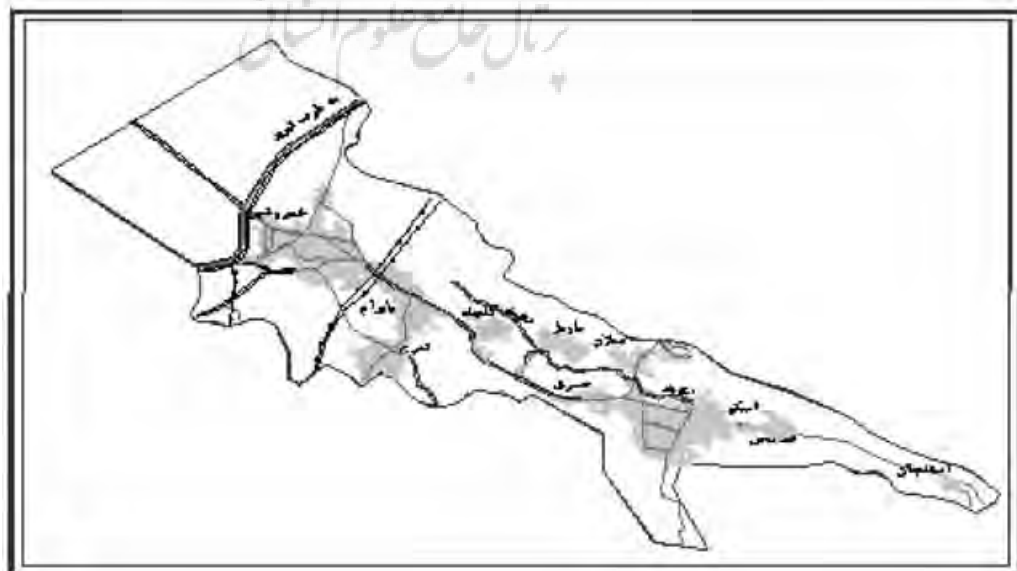
شکل شماره (۳): طرح جامع گسترش فضای سبز شهر پکن



ماخذ: Li, 2004, P9

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

نقشه شماره (۱) موقعیت سکونتگاههای دره اسکوچای





است. که بر پیش بینی می‌شود در سال ۱۴۰۰ با رشد ۱/۱۷ به ۲۰۰۰۰ نفر برسد.

مجموع جمعیت سکونتگاههای محدوده مورد مطالعه در سال ۱۳۷۵، ۱۳۴،۴۰ نفر بوده است. باتوجه به این جمعیت، میانگین تراکم آن حدود ۸۳۵،۷ نفر در هر کیلو متر مربع می‌باشد. اگر این رقم را با تراکم جمعیت استان (۶،۳۷ نفر در هر کیلو متر مربع) یا شهرستان اسکو (۷۵ نفر در کیلو مترمربع) مقایسه کنیم به مطلب مهمی می‌رسیم و آن فشردگی فوق العاده جمعیت در این منطقه می‌باشد.

افزایش جمعیت آبادی های منطقه موجب افزایش تراکم و فشار بر بیشتر اراضی کشاورزی خواهد شد و محیط زیست آنرا بشدت تهدید خواهد کرد.

۴ - بررسی تغییرات کاربری اراضی منطقه

در مقطع زمانی ۱۳۶۸ تا ۱۳۸۱

برای مطالعه تغییرات کاربری اراضی منطقه، از تصاویر ماهواره ای سنجنده TM و ETM+ در تاریخهای ۱۹۸۹ و ۲۰۰۲ استفاده گردیده و از لحاظ پوشش و کاربری اراضی، محدوده مورد مطالعه به ۵ کلاس کاربری به شرح زیر انتخاب طبقه بندی شده است.

جدول شماره (۱) برآورد جمعیت آتی آبادی های منطقه اسکوچای تا سال ۱۴۰۰

نام آبادی	جمعیت ۱۳۷۵	جمعیت آتی			نرخ رشد
		۱۳۹۰	۱۴۰۰	۱۳۷۵-۹۰	
باویل سفلی	۱۵۲۰	۱۷۰۰	۲۰۰۰	۰/۷۵	۱/۱۰
باویل علیا	۶۹۳	۷۲۵	۸۰۰	۰/۳۰	۰/۵۸
بایرام	۲۳۲۶	۲۷۰۰	۳۱۰۰	۱	۱/۱۶
دیزج	۲۹۵۴	۳۶۰۰	۴۲۵۰	۱/۳۳	۱/۴۷
کلجاه	۲۱۹۲	۲۶۰۰	۳۰۰۰	۱/۱۴	۱/۲۶
اسفنجان	۳۶۲۷	۴۰۰۰	۴۶۰۰	۰/۶۵	۰/۹۶
مجموع جمعیت روستایی	۱۴۹۳۴	۱۷۲۲۵	۲۰۰۰۰	۰/۹۵	۱/۱۷
اسکو	۱۴۳۸۳	۱۸۰۰۰	۲۲۱۲۵	۱/۵۰	۱/۷۳
خسروشهر	۱۰۸۳۷	۱۳۰۰۰	۱۶۴۰۰	۱/۲۲	۱/۶۷
کل جمعیت شهری	۲۵۲۰۰	۳۱۰۰۰	۳۸۵۲۵	۱/۳۸	۱/۷۰

ماخذ: طرح توسعه و عمران ناحیه تبریز، مرحله اول، جلد چهارم ۱۳۸۳، ص ۶۸ و ۶۷

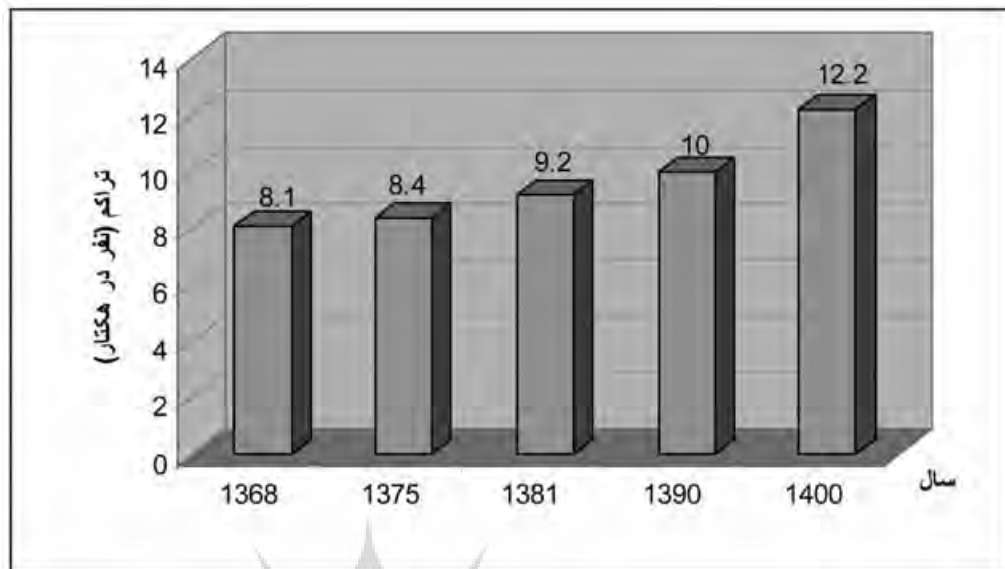
۳ - نحوه توزیع جمعیت در و روند تحول آن در منطقه:

در محدوده مورد مطالعه دو نقطه شهری (اسکو و خسروشهر) و ۶ نقطه روستایی (اسفنجان، باویل علیا، باویل سفلی، کلجاه، بایرام، دیزج) قرار دارند که در مجموع جمعیت آنها در سال ۱۳۸۱ بالغ بر ۴۲۳۹۸ نفر بوده است که بطور مختصر به بررسی آنها می‌پردازیم ..

طبق سرشماری ۱۳۷۵، شهر اسکو با ۱۴۳۸۳ نفر و شهر خسروشهر با ۱۰۸۳۷ نفر جمعیت مراکز شهری منطقه تشکیل می‌دهند. میانگین رشد جمعیتی شهرهای اسکو و خسروشهر در دوره مورد مطالعه به ترتیب ۰/۷ و ۱/۹ درصد بود.

بر اساس پیش‌بینی طرح مجموعه شهری تبریز انتظار می‌رود که جمعیت شهر اسکو از ۱۴۳۸۴ نفر در سال ۱۳۷۵ به ۱۸۰۰۰ نفر در سال ۱۳۹۰ و ۲۲۱۲۵ نفر در سال ۱۴۰۰ برسد، همچنین بر اساس طرح مذکور جمعیت ۱۰۸۳۷ نفری خسروشهر در سال ۱۳۷۵ در سالهای ۱۳۹۰ و ۱۴۰۰ به ترتیب به ۱۳۰۰۰ و ۱۶۴۰۰ نفر بالغ خواهد شد. مجموع جمعیت روستاهای منطقه مورد مطالعه نیز در سرشماری سال ۱۳۷۵، ۱۴۹۳۴ نفر بوده

نمودار شماره (۱) تغییر تراکم جمعیتی منطقه در طی سالهای ۱۳۶۸-۱۴۰۰



ماخذ: محاسبه بر اساس نتایج سرشماریها و پیش بینی جمعیت محدوده در طرح مجموعه شهری تبریز

- ۱- اراضی ساخته شده ۲- اراضی زراعی
 ۳- اراضی زراعی مخلوط با باغات ۴- اراضی مرتعی
 ۵- اراضی بایر
- ۱-۴- اراضی زراعی:

کلاس اراضی زراعی با مساحت ۱۸۲۰/۴۹ هکتار در سال ۱۳۶۸ به ۱۴۶۹/۸۴ هکتار در سال ۱۳۸۱ کاهش پیدا کرده و درصد اراضی زراعی از کل مساحت منطقه از ۳۷,۹ درصد در سال ۱۳۶۸ به ۳۴,۷۷ درصد در سال ۱۳۸۱ کاهش یافته است که نشانگر تبدیل اراضی کشاورزی به کاربریهای دیگر است. تغییرات حادث شده با مقدار ۴۳,۸۸ درصد

۲-۴- اراضی زراعی مخلوط با باغات:

کلاس اراضی زراعی مخلوط با باغات با مساحت ۱۳۵۵/۴۰ هکتار در سال ۱۳۶۸ به ۷۹۱/۳۷ هکتار در سال ۱۳۸۱ کاهش پیدا کرده است. در سال ۱۳۶۸ حدود ۲۸,۲۲ درصد اراضی منطقه تحت پوشش باغات قرار داشت که این رقم در سال ۱۳۸۱

جدول (۲) تغییرات کاربری اراضی منطقه طی سالهای ۱۳۶۸ تا ۱۳۸۱

نوع کاربری	مساحت در سال ۱۳۶۸ (متر مربع)	درصد کاربری از مساحت منطقه در سال ۱۳۶۸	مساحت در سال ۱۳۸۱ (متر مربع)	درصد کاربری از مساحت منطقه در سال ۱۳۸۱
ساخت و ساز	۵۵۶۳۹۱۲.۵	۱۱.۵۸	۹۸۵۰۵۱۴	۲۰.۵۱
اراضی زراعی	۱۸۲۰۴۹۵۹.۲۵	۳۷.۹۰	۱۶۶۹۸۴۷۶	۳۴.۷۷
اراضی زراعی مخلوط با باغات	۱۳۵۵۴۰۱۵.۷۵	۲۸.۲۲	۱۰۰۱۳۷۵۱.۷۵	۲۰.۸۵
اراضی مرتعی	۷۹۷۹۵۴۴	۱۶.۶۱	۶۸۰۹۹۹۷.۲۵	۱۴.۱۸
اراضی بایر	۲۷۲۲۴۰.۹	۵.۶۹	۴۶۵۵۶۰۳.۵	۹.۶۹
جمع	۴۸۰۲۸۴۴۲.۵	۱۰۰.۰۰	۴۸۰۲۸۴۴۲.۵	۱۰۰.۰۰

ماخذ: تصاویر ماهواره ای منطقه در سالهای ۱۹۸۹ و ۲۰۰۲



حدود ۵,۶۹ درصد اراضی منطقه را شامل می شد در صورتی که در سال ۱۳۸۱ نزدیک ۹/۷ درصد اراضی منطقه را زمینهای بایر تشکیل می دهد. یکی از علل افزایش زمینهای بایر رسیدگی نکردن مالکین به اراضی کشاورزی و آبیاری نکردن عمدی باغات به امید اینکه در آینده بتوانند با تغییر کاربری زمین، قیمت ملک خود را افزایش دهند، نیز از دلایل افزایش اراضی بایر است.

به ۲۰/۸۵ درصد نزول یافته است. تخریب باغات در قسمت غرب منطقه مورد مطالعه از سرعت و شدت بیشتری برخوردار است. به دلیل اینکه همه سکونتگاههای دره اسکو توسط باغات و اراضی کشاورزی محصور گردیده اند، تخریب این اراضی بر اثر توسعه سکونتگاههای مذکور دور از انتظار نیست.

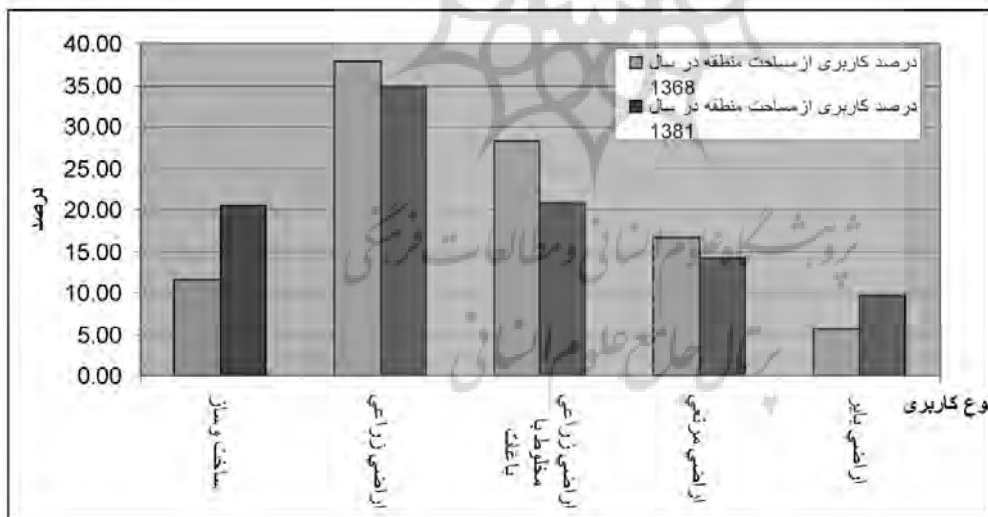
۳-۴- اراضی مرتعی:

کلاس مرتع با مساحت ۷۹۸ هکتار در سال ۱۳۶۸ به ۶۷۱ هکتار در سال ۱۳۸۱ کاهش پیدا کرده که از توسعه فضاهای ساخته شده و گسترش اراضی بایر در طی دوره مورد مطالعه ناشی شده است. مراتع در سال ۱۳۶۸ حدود ۱۶/۶۱ درصد مساحت منطقه را به خود اختصاص داده بودند در حالی که این رقم در سال ۱۳۸۱ به ۱۴/۱۸ درصد تقلیل یافته است.

۵-۴- اراضی ساخته شده:

کلاس ساخت و ساز با مساحت ۵۵۶/۴ هکتار در سال ۱۳۶۸ به ۹۸۵ هکتار در سال ۱۳۸۱ افزایش پیدا کرده است. درصد زمینهای ساخته شده از کل مساحت منطقه در سال ۱۳۶۸ حدود ۵۸/۱۱ درصد بوده که در سال ۱۳۸۱ به ۵۱/۲۰ درصد رسیده است. در حقیقت در طی دوره ای ۱۳ ساله مساحت زمینهای ساخته شده نزدیک به ۲ برابر افزایش یافته

نمودار (۲) تغییرات کاربری اراضی در دره اسکو چای در طی سالهای ۸۱-۱۳۶۸



ماخذ: تصاویر ماهواره ای منطقه در سالهای ۱۹۸۰ و ۲۰۰۲

است. بطوریکه در طی دوره مورد بحث ۱۲ درصد بر تعداد جمعیت افزوده شده است در حالیکه بر مساحت اراضی ساخته شده حدود ۷۷ درصد افزوده شده است.

بدین ترتیب؛ از انواع کاربری ها فقط کاربری اراضی ساخته شده و اراضی بایر در دوره مورد مطالعه افزایش

۴-۴- اراضی بایر:

کلاس اراضی بایر با مساحت ۲۷۳/۲۴ هکتار در سال ۱۳۶۸ به ۵۷۵/۵۶ هکتار در سال ۱۳۸۱ افزایش پیدا کرده که از تخریب اراضی کشاورزی و باغی و عدم استفاده از این کاربری برای توسعه شهری ناشی شده است. مساحت اراضی بایر در سال ۱۳۶۸



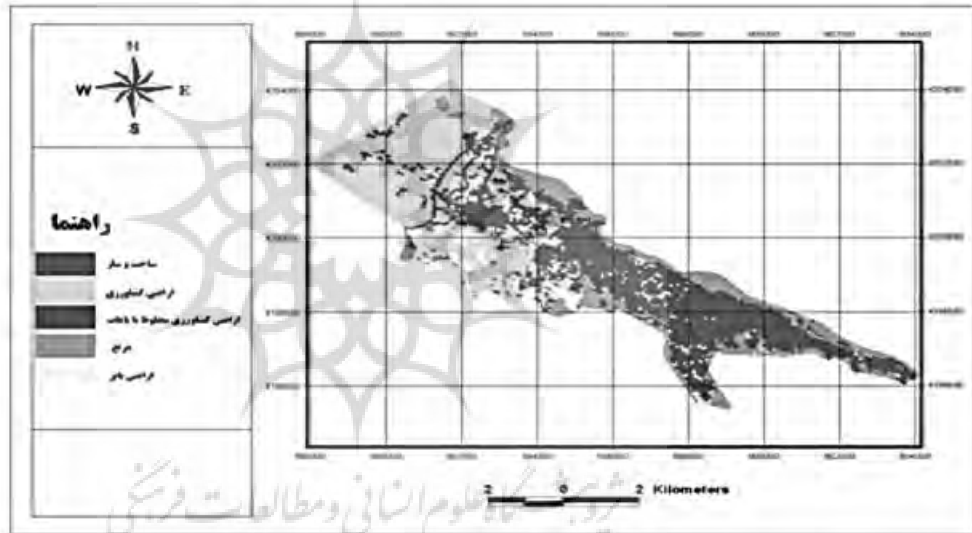
از مساحت منطقه را کاربری ساخت و ساز یا با بیان بهتر سکونتگاهها فرا گرفته‌اند. کاربری ساخت و ساز در سال ۱۸۳۱ به ۹۸۵ هکتار رسیده که با ۲۰/۵ درصد از کل مساحت محدوده نزدیک به ۲ برابر افزایش را نشان می‌دهد آنچه در مقایسه دو تصویر ترکیبی سالهای ۶۸ و ۸۱ بیشتر نمایان است افزایش کاربری مسکونی از محدوده‌ها و اطراف سکونتگاهها با از بین بردن باغات و فضاهای سبز اطراف و پیرو آن اضافه شدن زمینهای مجاور سکونتگاههای جدید به زمین بایر است.

یافته و از مساحت سایر کاربریها کاسته شده است که این روند بیانگر تخریب سریع اراضی کشاورزی بر اثر توسعه بی رویه سکونتگاهها و فعالیتهای مرتبط با آنها در دره اسکوچای می باشد .

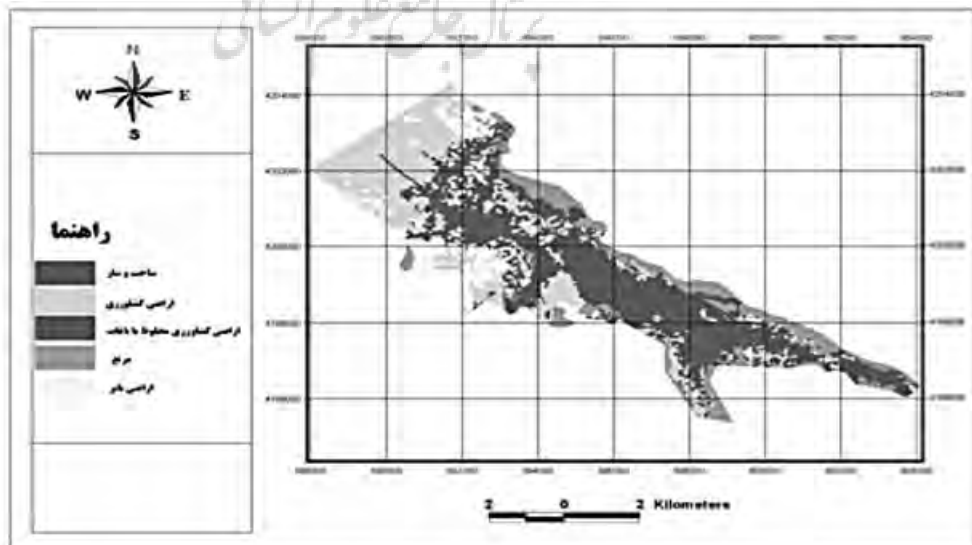
۵ - تحلیل نقشه های ترکیبی:

از کل مساحت ۴۸۰۲ هکتاری منطقه در سال ۱۸۲۰ هکتار معادل ۳۷ درصد کل مساحت محدوده را اراضی کشاورزی، ۲۸ درصد اراضی زراعی مخلوط با باغات و ۶۱ درصد اراضی مرتعی تشکیل می دادند. همچنین در این سال در حدود ۱۱/۵ درصد

تصویر (۱): کاربری و پوشش اراضی طبقه بندی شده سال ۱۳۶۸ دره اسکوچای

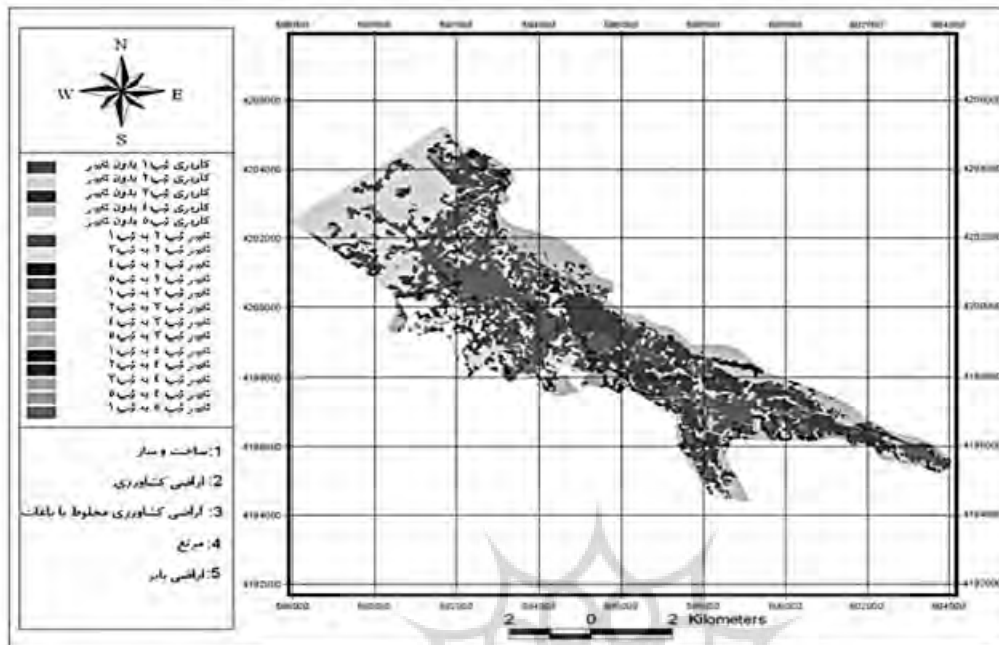


تصویر (۲): کاربری و پوشش اراضی طبقه بندی شده سال ۱۳۸۱ دره اسکوچای





تصویر (۳) مقایسه تغییرات کاربری و پوشش اراضی بر اساس تصاویر طبقه بندی شده سال ۱۳۶۸ و ۱۳۸۱



دره سبز زیبای اسکو چای که به لحاظ نزدیکی به دامنه های کوه سهند از یکسو و مادرشهر تبریز از سوی دیگر موقعیت ممتازی برای سکونت و فعالیت یافته است از جمله اکوسیستم های در معرض خطر می باشد که حفاظت از آن توجه خاصی را طلب می نماید.

بویژه آنکه تراکم بالای سکونتگاهها و جمعیت ساکن در محدوده جغرافیایی دره مذکور، محیط زیست آن را بشدت آسیب پذیر ساخته است. بطوریکه تراکم جمعیتی آن از ۸۰۰ نفر به ۹۰۰ طی سالهای ۱۳۶۸ تا ۱۳۸۱ افزایش یافته و اگر روند های جاری رشد جمعیت افزایش یابد تراکم جمعیت در سال ۱۴۰۰ به ۱۲۰۰ نفر بالغ خواهد شد. این در حالی است که توسعه فضاهای ساخته شده از روند سریعتری نسبت رشد جمعیت برخوردار است. بطوریکه در طی دوره مورد بررسی (۸۱-۱۳۶۸) فقط ۳۱ درصد بر تعداد جمعیت افزوده شده اما مساحت فضاهای ساخته بیش از ۷۰ درصد افزایش یافته است.

رشد جمعیت و گسترش کالبدی سکونتگاهها علاوه بر تخریب مستقیم اراضی کشاورزی و باغات، روند بایر شدن اراضی کشاورزی پیرامون سکونتگاهها بویژه مراکز شهری را در امتداد

از تحلیل تصاویر و جداول مربوط به تغییرات کاربری زمین در دره اسکو نتایج غیر قابل انتظار و نامطلوب به لحاظ زیست محیطی بدست می آید به گونه ای که در این سالها اراضی بایر در منطقه حدوداً ۲ برابر افزایش یافته است و از ۶/۷ درصد در سال ۶۸ به ۹/۷ درصد در سال ۱۳۸۱ رسیده است و بطور مداوم فضاهای سبز منطقه در طول مدت مورد مطالعه به نفع کاربریهای دیگر کاهش قابل ملاحظه ای داشته اند.

۶- نتیجه گیری و پیشنهادات:

رشد سریع جمعیت با ارتقاء دانش فنی زمینه گسترش سریع و پراکنده سکونتگاهها را در کشورمان فراهم نموده است و این امر در کنار شرایط اکولوژیکی بسیار حساس منطقه حفاظت از اراضی کشاورزی و واحد اکولوژیکی موجود را ضروری ساخته است. برای حفاظت از اراضی کشاورزی و باغات در فرایند توسعه راهبرد ها و روش های مختلفی در کشور های مختلف ابداع شده است که از آنجمله می توان به کمربندهای سبز، کمان های سبز، پارکهای منطقه ای، منافع اکولوژیکی و نظایر آن اشاره کرد.



منابع و مأخذ:

- ۱ - حیدری چپانه، رحیم (۱۳۷۸)؛ جایگاه فضای سبز در برنامه ریزی شهری، پایان نامه کارشناسی ارشد برنامه ریزی شهری، دانشکده علوم انسانی اجتماعی - دانشگاه تبریز.
- ۲ - سازمان سنجش از دور و GIS (۱۳۸۲) تصاویر ماهواره ای منطقه اسکو و خسروشهر مربوط به سال ۱۳۶۸ و ۱۳۸۱، تهران .
- ۳ - شوای، فرانسواز (۱۳۷۵)؛ شهر سازی، تخیلات و واقعیات، انتشارات دانشگاه تهران، تهران
- ۴ - هیبرد، بی، جی (۱۳۷۴)؛ جنگلداری شهری، سازمان پارک ها و فضای سبز شهر تهران، تهران .
- ۵ - مجنونیان، هنریک (۴۷۳)؛ مباحثی پیرامون پارک ها، فضای سبز و تفرحگاه ها، سازمان پارکها و فضای سبز شهر تهران، تهران.
- ۶ - مهندسین مشاور زیستا (۱۳۸۲) طرح مجموعه شهری تبریز، وزارت مسکن و شهرسازی، تهران
- 7- Burgess, R.(2000) ;The Compact city debate: A global perspective.compact cities. Spon press, London
- 8- Kuhn.Manfred(2003)Greenbelt and Green Heart: separating and integrating landscapes in European city regions, Landscape and urban planning , No64
- 9- Li, F _ wang. R _ paulussen. J _ liu. X (2004) _ Comprehensive concept planning of urban greening based on ecological principles: a case study in Beijing china.
- 10- Chen ,Jie (2004) The role of green structures in development of the sustainable city, Master Thesis ,Royal Institute of Technology, Stockholm.

محور های ارتباطی جهت تبدیل به کاربری دیگر تشدید نموده است. بطوریکه مساحت اراضی بایر از ۵ /۷ درصد به ۹ /۷ درصد در طی دوره مورد مطالعه افزایش یافته است .
 برای نجات این عرصه سبز با استفاده از تجارب جهانی می توان بخش عمده ای از فشار توسعه را به اراضی لم یزرع اطراف دره و همچنین شهر جدید سهند هدایت نموده و با ساماندهی سکونتگاهها و فعالیتهای مربوطه این محدوده در چارچوب یک پارک منطقه ای نظیر آنچه در برلین تجربه شده ، برنامه ریزی و مورد حفاظت قرار داد .





Rearrangement of regional green space and its necessities for Ecologic balance of metro polices the case: green space of oskoo valley in city region of Tabriz

Dr.R.Ghorbani

Associate professor in Tabriz university

Abstract:

Metrological and topographical conditions in the east Azerbaijan province in Iran caused that the many part of its population habited in restricted area, such as fertility valleys and plains. The increase of population pressure to agricultural lands and it is the major threat to the environmental status in this area. This condition was sensible in the green space of valley that it located in the nearest of the Tabriz metropolitan area.

Osko valley is one of the most green and ecological area in the city region of Tabriz metropolitan. This is about 4800 hectare area and includes two cities and six villages that a population about 40743 persons has dwelled in this

region. In recent decades, population growth of settlements and spread of related spaces in this area, exposed to destroy garden and cultivated area.

Finding of this research show that, the settlement populations of this area increased about 12%, whereas the menstruation of constricted area increased 77% in the base of satellite images during 1992-2001. So, if this process is continued at these trends, we will faced with an environmental crisis in this area and will be destroyed its beautiful natural landscape.

Keywords: Expansion of Settlement, Regional Green Space, Regional Park, Oskoo valley.

